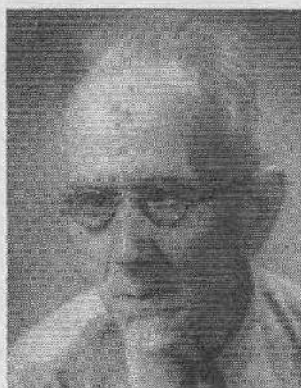

Tine Oreš:

OB GROBU DR. JOSIPA TOMINŠKA

Umrl je izreden mož. Njegovo ime se je v slovenski kulturni javnosti s spoštovanjem izgovarjalo 55 let. Smrt ga je odrgala od dela, ki se ga je vse življenje strastno oklepал. Pred enim mesecem mi je še pisal o zasnovi treh večjih razprav in večje publikacije, ki bi vsebovala njegovo korespondenco z dr. Tumo in dr. Kugyjem. V sanatoriju je do zadnjega mislil na sadove svojega neugnanega, bistrega duha. Zadnji dve leti je delal v senci smrti, ki je prežala nad njim, možem nadčloveške delavnosti in energije, vsestranskega duševnega in telesnega razvitka. Boril se je z njo z delom ne s počitkom, dokler mu ni zaprla njena usodna senca izmučenih oči. Položili smo ga v zibelko večno snujoče narave, njegov živi, iskri in razgledni duh pa v častiti hram slovenske kulture kot večni zgled, kot neuničljiv spomenik, aere perennius, trajnejši od bronu.

Planinstvu je bil velezaslužni pokojnik zapisan od otroških pastirskih let, saj je Portova domačija na Slatini krog in krog obdana z visokim hribovjem, s planinami in snežniki, kakor pravijo v Zadrebški dolini Ojstrici in grebenom okoli nje. Kot deček je plezal po drči na Menino, na Rogatec, kot četrtošolec prišel l. 1888 preko Vodol na Ojstrico in sestopil preko Skarij v Plestje, kot maturant je preko Okrešlja in Žrela potoval peš na Koroško in se povzpел na Dobrač. Kot profesor v Kranju in Ljubljani je obhodil vso rajdo domačih alpskih vrhov. Pozneje zaradi prevelike zaposlitve mi našel časa za večdnevne ture. Sodeloval je pri planinski organizaciji v njenih prvih letih in od l. 1908 do l. 1941 urejeval danes najstarejšo slovensko revijo Planinski Vestnik. Vodil je literarno-znanstveni odsek pri GO SPD in opravil velikansko delo kot sijajen, duhovit in pobuden korespondent, kot recenzent in pisatelj najrazličnejših spisov, razprav inotic. Njegove razprave o pomenu planinstva, o njegovi ideologiji so dvignile kulturno vrednost revije in njen organizacijski, iniciativni značaj. 33 let se je trudil, da dvigne revijo po vsebini in obliki na evropsko višino in v tem tudi uspel. Njegova pomirjujoča, spravljiva in ljubezniva osebnost je v reviji ves čas združevala vse rodove slovenskih planincev. S svojim širokim obzorjem, z obzirnostjo, ki mu je ležala v krvi, z avtoriteto, ki je izvirala iz njegovih nadpovprečnih sposobnosti, je poravnaval nasprotja in odpiral vrata najrazličnejšim sodelavcem revije, ki ob problemih gorništvа in planinstva že 54. leto združuje duhovno in telesno kulturo. Bil je rojen za to, da planinstvo harmonično povezuje s kulturno tvornostjo, saj je bil vedno zvest večnemu prizadevanju človeštva, da slehernemu dejanju vdihuje tudi duha in s tem tudi planinskim storitvam daje vsaj relativno trajno vrednost. Zavedal se je pedagoškega namena in pomena planinske literature in ji je zato posvetil del svojega plodovitega življenja. Z navdušenjem je pozdravil razmene, v katerih se po osvoboditvi razvija šport, telesna vzgoja in planinstvo, in to svoje navdušenje teoretično razložil v najtemeljitejšem ideološkem članku »Fizkultura in planinstvo v vzajemnosti«. Bil je pozoren in obziren pisec prigradnih člankov ob raznih obletnicah, cele vrste spominskih spisov zaslužnih planincev, velik delež prosvetnega razvoja in napredka našega naroda pa je prikazal v dolgi vrsti solidno urejenih letnikov, ki podajajo obračun planinskega, kulturnega in organizacijskega dela na slovenskem ozemlju. 33 njegovih letnikov je pod njegovim razumevajočim vodstvom ohranilo več kot tri desetletja slovenske zgodovine s prav posebnega

vidika. To je zgodovina slovenstva v njegovi ljubezni do narave in do domačije sploh.

Ta naloge je vsilil poleg nešteti drugih. O vsem, kar je delal kot profesor, ravnatelj, član prosvetnega sveta v Gradcu in Beogradu, kot prosvetni in telesnovzgojni organizator, kot slavist, klasični filolog in strokovni učitelj telovadbe, o vsem je tudi sproti pisal. Literarno je začel delovati l. 1899 v Ljubljanskem Zvonu s člankom o Puškinu in v Popotniku s člankom o telovadbi.

Kot šolnik in vzgojitelj je napisal latinsko slovnico, prvo slovensko-grško slovnico s pripadajočo vadnico in Ksenofontov slovar. Vrsta razprav o latinščini in grščini je izšla v Pedagoškem Letopisu, ki mu je bil v dobi osmih letnikov tudi sourednik. Nepregledna je serija člankov in razprav o najrazličnejših šolskih, učnih in vzgojnih problemih. Kot slavist se je bavil s prešernoslovjem in priobčeval članke in ocene najrazličnejših del v Ljubljanskem Zvonu, Slovanu, Popotniku in drugod. Bil je prvi slavist, ki se je uprl Žigonovi in Puntarjevi teoriji o matematični arhitektoniki v Prešernu. Izdal je v petih zvezkih Zbrane spise dr. J. Mencingerja z literarno zgodovinskim uvodom in opombami, Bleiweisov zbornik, Nemško slovenski slovar itd. Napisal je več jezikoslovnih razprav, med njimi o rodnem »Narečju v Bočni in njegovi sklanjatvi«. Leta 1905 je po bistrogledni oceni Aškercve pesnitve o Primožu Trubarju polemiziral z Aškercem v spisu »Anton Aškerc v boju za herojstvo«. V tedanjem kulturnem boju se je držal nad njim z objektivno presojo, stoječ na stališču, da žolčni strankarski prepiri narodu več škodujejo, kakor koristijo. V tej in drugih ocenah je uveljavil svojo duhovitost, ironijo, razgledanost in izredno prožnost. Bil je odbornik Slovenske Maticice in je v tem svojstvu odlično sodeloval pri kulturnem življenju pred prvo svetovno vojno (Stritarjeva proslava, Gajeve proslava, Vilharjeva spomenica, bil je cenzor rokopisov, med njimi mnogih Cankarjevih). Bil je tajnik odbora za nabiranje slovenskih narodnih pesmi in napevov in jih je sam nabral nad deset tisoč. Sadove njegovega dela najdeš v najrazličnejših revijah, listih in zbornikih.

Kot strokovnjak za telovadbo je delal od zgodnje mladosti do pozne starosti kot organizator in pisatelj. Aktivno je gojil vrsto športov, v Ljubljani je bil vodja mladinskih iger in je uvedel v klub Hermes nogomet.

Delal je kot javni delavec pri Glasbeni Matici (bil ji je 12 let predsednik), v Aeroklubu (prvi je pri nas začel z jadralnim letalstvom), v Sabljaškem klubu, Protituberkulozni ligi, Profesorskem društvu, Zgodovinskem društvu, Putniku, Protialkoholnem društvu, Profesorski samopomoči, Češkosl. in Bolgarski ligi itd.

Poslovlili smo se od moza, kakršnih slovenska intelektualna sredina ni mnogo premogla, naj tehtamo katero koli področje njegovega javnega dela. Do zadnjega časa je ohranil neverjetno vitalnost in strast do dela, kakor da bi se ne mogel otresti odgovornosti za stanje naše kulture. Da zadnjega je vodil obširno korespondenco, pisal, govoril, razmišljal in spremljal naše javno življenje kljub težkim skrbem, ki jih je imel s svojo telesnostjo. Ni mu ušla nobena količkaj važna novost s šolskega in pedagoškega področja, ves čas je zasledoval dogajanja v naši povojni literaturi, se zanimal za folkloro, slavistiko, za vsa pomembna vprašanja, ki so zadnja leta pretresala našo družbo in je do vseh zavzemal jasno, odločno stališče, ki je rastle iz njegovega izrednega osebnega bistva. V njegovih spisih in govorih je uveljavljal nek poseben esprit, ki ga je sam imenoval oblikovitost: originalen v besedju, dikciji in frazeologiji je znal ogrniti tudi najbolj preprosti zadevi, o kateri je pisal, plašč pomembne splošnosti. Z jasnim smislom za potrebe časa in naroda je v delu iskal in našel soglasje svojega duhovnega življenja.

Dr. Josip Tomišek se je rodil 4. marca 1872 na Slatini med Bočno in Gornjim Gradom trdnemu kmetu Portu. Iz samotnega, a prelepega planinskega okolja Zadrebčke doline je dvanajstletni Portov Joža odšel v gimnazijo v Celje in jo leta 1892 z bleščečim uspehom končal, tako da ga je nemški inšpektor v celjskem lokalnem listu slavil kot izreden primer. Odliko je imel v vseh predmetih, najmočnejši pa je bil v matematiki. Bil je izredno izurjen v telovadbi in se je l. 1895 na univerzi usposobil za telovadnega učitelja na srednjih šolah. Na univerzi v Gradcu je od l. 1892—1896 študiral slavistiko in klasično filologijo ter se usposobil za profesorja slovenščine, latinščine in grščine v tesnem sodelovanju s slavistom dr. V. Oblakom. Leta 1898 je promoviral za doktorja filozofije. Na celjski gimnaziji je učil že leta 1895, leta 1896 pa je kot suplent nastopil službo v Kranju. Tu je ostal do l. 1904, ko je odšel na študijski dopust v Berlin. Od jeseni l. 1904—1910 je učil v Ljubljani na I. drž. gimnaziji, nekaj ur pa tudi na nemški in na višji dekliški (poznejšem liceju). Leta 1910 je odšel v Gorico za ravnatelja na največji zavod v Avstriji z nalogo, da pripravi slovenske in laške paralelke. Nalogo je spretno in natančno izvršil, leta 1911 pa je odšel v Maribor in prevzel ravnateljske posle na tamošnji gimnaziji. Že leta 1912 je bil imenovan za člana deželnega šolskega sveta kot zastopnik srednješolskih profesorjev in za nadzornika telovadbe za slovenski in italijanski jug (Kranjska, Primorska, Istra, Dalmacija in Južna Tirolska). Ob zlomu Avstrije je od »sobote na ponedeljek« vzpostavil iz popolne nemške gimnazije popolno slovensko in pomagal otvoriti slovensko realko. V Mariboru je delal kot pedagog, šolnik, urednik in organizator javnega življenja. Ostal je tu do leta 1943, ko je bilo njegovo stanovanje zbombardirano. Nato se je preselil v Celje, kjer je po osvoboditvi še vedno javno deloval. Umril je v sanatoriju Emona v Ljubljani 22. marca ob tričetrt na štiri zjutraj.

Mitja Sarabon:

✓ *Pred pomladjo v gorah*
(1951)

*Tišina brez glasu in brez besed,
ko da umrle večne so menjave
veselja, žalosti, neba, narave —
in vse prekril je sneg in molk in led ...*

*Tišina v zemlji in nad njo — in mrak,
ki tke nenehno v svojo vezenino
človeka in žival in korenino,
prostora kroge, časov vseh korak.*

*Le v duše zadnjem dnu k duha obali
privijajo spoznanja se valovi
in péni se življenja šumotanje.*

*Z globin v globine misli vro slapovi
in le v očeh odseva lesketanje
in tiho spaja se s snega kristali.*